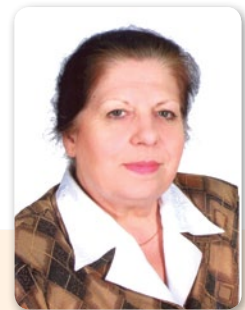

МІФИ – УНІКАЛЬНЕ СПЛЕТІННЯ ВИГАДКИ ТА ДІЙСНОСТІ

Ознайомлення з українськими міфами на уроках читання

Антоніна МОВЧУН, канд. пед. наук, доцент,
Київський університет імені Бориса Грінченка

Читаючи казки, ознайомлюючись із фольклорними творами, українськими народними традиціями та обрядами, діти стикаються з різними персонажами, символами й атрибутами, значення яких їм не завжди зрозуміле. У них виникають численні запитання, як-от: “Для чого водили козу під час колядування?” або “Чому українці з такою пошаною ставилися до яйця, приписуючи йому незвичайну силу?”. Відповіді можна знайти у давніх українських міфах, які з глибини віків донесли до нас уявлення наших пращурів про світобудову й уклад життя людей.

Міфи як відображення уявлень давніх людей про світ

Великим скарбом народу, свідченням його творчої обдарованості є насамперед фольклор, усна словесна творчість. У фольклорі відображаються національна свідомість і психологія народу, його історія, філософія, моральні настанови.

Найдавніші види усної народної творчості — міфи та легенди.

Легенда — розповідь казкового чи фантастичного характеру про незвичайну подію або життя та діяльність певної особи. У легендах здебільшого йдеться про реальних людей, знаних і шанованих у народі, або про визначні історичні події. Персонажів легенд народ наділив неймовірною відвагою та мудрістю, часто їхня сила перебільшена, як у казках. Отже, казковість, фантастичність — яскрава прикмета легенди.

У **міфах**, на відміну від легенд, живуть і діють створені багатою людською фантазією боги і демони. Цей фольклорний жанр виник у ті часи, коли уявлення людей про навколишній світ були ще дуже примітивними, тому перед силами природи вони почувалися беззахисними та безсилими. Тож у міфах наші далекі пращури передали нам своє бачення творення світу, його будови, походження людей та заснування міст. У міфах можна зустріти різних фантастичних істот, чудеса і чудовиськ.

Але, попри всю його фантастичність, міф — не казка. Казки навіть у далекі від нас часи, на етапі їх творення, сприймалися як плід фантазії, а до міфів люди завжди ставилися серйозно. Цікаво, що міфи різних племен і народів багато в чому подібні. В усьому світі відомі грецькі міфи, та не менш поетичні й давньоукраїнські, що мають свою особливу чарівливу красу. Проте їхній глибокий зміст дітям осягнути непросто.

Учні початкової школи сприймають міфи, що за програмою вивчають у 3-4-му класах, як чарівні казки. Ми пропонуємо опрацьовувати їх на уроках позакласного читання за такими темами і класами:

Клас	Тема
3-й	Космогонічні міфи (про створення світу і людей): “Сокіл-Род”, “Прадуб”, “Білобог і Чорнобог”
	Календарні міфи (про зміну пір року): “Жар-птиця і Зимовий Холод”, “Зоря, ключі, роса і мед”, “Добро і Зло”
4-й	Космогонічні міфи (про створення світу і людей): “Коляда і Мара”, “Божич”
	Антропогонічні міфи (про створення людини та її життя): “Золотий Пług”, “Походження скіфів” Персонажі анімістичних міфів: лісовик, водяник

Приступаючи до вивчення міфів, варто розповісти дітям про причини їх виникнення.

Орієнтовний зміст повідомлення вчителя

Ми живемо у світі, сповненому таємниць. Люди здавна намагалися дізнатися, як і коли виникло життя на Землі. Чому на небі вдень сяє сонце, а вночі ми бачимо місяць та зорі? Чому на поверхні землі простелилися рівнини і знялися до неба гори? Чому існують добро і зло, правда й кривда?.. Є чимало запитань і в сучасної людини: чому в українців таке незвичайне ставлення до яєчка, до павуків? Чому вони відзначають “свято кози” і колядують? Таких “чому” безліч. Давні люди не знали, як пояснити, чому йде дощ, віє вітер, спалахує блискавка і гримить грим під час грози, чому день змінює ніч і пори року завжди йдуть одна за одною, як з’явилися різні рослини, тварини та комахи. Нині на ці запитання ви можете знайти відповіді в підручниках, енциклопедіях, Інтернеті тощо. Давні люди мусили якось обходитись без усіх цих корисних джерел інформації, тож і почали складати вигадані розповіді, у яких пояснювали природні явища як могли. Вони вірили, що за кожним таким явищем стоїть якесь божество, і про це також складали розповіді. Ті первісні уявлення про світ дійшли до нас у міфах.

Вивчення міфів у 3-му класі

Міфи про створення світу і людей

Космогонічні українські міфи найархаїчніші з-поміж усіх. Пропонуємо ознайомити учнів на уроці поза-класного читання з такими міфами про створення світу в обробці Сергія Плачинди: “Сокіл-Род”, “Прадуб”, “Білобог і Чорнобог”*. Читати їх варто саме в такій послідовності, бо вони ніби виростають один з одного, і кожен наступний доповнює та поглиблює зміст попереднього.

Словникова робота

Перед читанням текстів слід провести словникову роботу.

Вирій — у сучасній мові теплі краї, куди відлітають на зиму перелітні птахи. У міфах — острів у Всесвіті, земля, з якої постали боги і світ. Тут росте Першодерево — *Прадуб* з молодильними яблуками безсмертя. У Вирії панує вічне літо.

Волхви — чарівники, віщуни й мудреці (давні слов’яни так називали жерців). Були носіями релігійних знань, а також знахарями (лікарями). Вважалося, що волхви мали вплив на сили природи, могли провіщати майбутнє.

Читаємо міфи і насамперед за допомогою репродуктивних запитань перевіряємо, як учні сприйняли їхній зміст.

* Тексти міфів адаптовано редакцією відповідно до вікових особливостей учнів початкових класів.

Сокіл-Род

На початку була Пітьма, вічна й безмежна. Ні Землі, ні неба, ані Сонця. Тільки Око пронизувало холодну нескінченну ніч. З Вічності воно летіло у Вічність. Через безмір часу, так і не знайшовши краю пітьми, Око спинилося. І пустило Сльозу. З неї вродилося диво — Першоптах і Першобог Сокіл. Його золотаве пір’я осяяло непроникну ніч, він розправив крила і закружляв над Оком. І пустив Сокіл Золоту Сльозинку, і впала вона на Око. Вмить розрослося воно у великий острів серед мороку. І пустив Сокіл Срібну Сльозинку, і впала вона посеред острова, й утворилося озеро Живої Води. І пустив Сокіл Зелену Сльозинку, і проросли з неї дивовижні квіти та густі високі трави на берегах озера. Тоді Сокіл сів між квітами й став думу думати...

Бесіда за змістом

— Що летіло у вічній і безмежній Пітьмі?

— Куди воно летіло й звідки?

— Яке диво вродилося зі сльози, що

впала з Ока?

— Скільки сльозинок пустив Сокіл-Першобог? Які це були сльозинки?

— Куди вони падали, і що з них утворилося?

— З якої сльозинки утворилися “дивовижні квіти та густі високі трави на берегах озера”?

— Що утворилося зі Срібної Сльозинки?

Прадуб

Довго думав свою думу Сокіл. Багато часу минуло. І зніс Сокіл золотий жолудь. І сталося диво — виросло з того жолудя розкішне й могутнє Першодерево, Дуб-Стародуб. Неначе зорі розцвіли на його крилатому гіллі: то вродили *молодильні яблука* — плоди безсмертя. Стало довкола ясно й весело. Тоді злетів Сокіл на вершину Першодерева й сказав: “Я створив Вирій. Тут моє місце на віки вічні. Звідси я творитиму Світ”.

Бесіда за змістом

— Упродовж якого часу Сокіл думав свою думу?

— Яке диво сталося, коли Сокіл зніс жолудь?

— Що у міфі названо плодами безсмертя?

— Як ви розумієте слова, сказані Соколом на вершині Першодерева?

Білобог і Чорнобог

І поринув у свою глибоку думу Сокіл-Род. І довго довго він думу думав. І зніс він два яйця, біле і чорне. Впали вони в озеро Живої Води, і вродилися з них Білий Лебідь і Чорний Лебідь. Попливли вони назустріч один одному і стали люто битися. Тоді з вершини Дуба-Стародуба наказав їм Сокіл: “Зупиніться!”. І Лебеді перестали битися. Промовив Сокіл: “Я даю вам Слово і Розум. Вийдіть з води і станьте обабіч мого Дуба”. Вийшли Лебеді з води й одразу перетворилися на велетнів.

ВЧАСНО ПОДБАЙТЕ про ПЕРЕДПЛАТУ на **II** півріччя!

Створення нового
освітнього середовища
(№ 3, № 4)

Конспекти занять
інтегрованих днів
(щодомера)

Сценарії ранкових
зустрічей
(№ 4, № 7, № 10)

Тематичний випуск
"Вчимо мислити
нестандартно"
(№ 11)

Журнал "учитель початкової школи" —

НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Перші
батьківські збори
в НУШ
(№ 2, № 3, № 9)

Упровадження
в навчальний процес
сучасних освітніх
технологій
(щодомера)

Нормативні документи.
Державний стандарт
початкової освіти (№ 4)

Завдання, орієнтовані
на досягнення
конкретних очікуваних
результатів
з математики (№ 5)

Передплатіть журнали **"УПШ"** і **"Джміль"** у комплекті,
не виходячи з дому,
за найнижчими цінами!

Увага!
Передплата
з липня
триває
до 14 червня

- 1 Заходьте на сайт upsh.com.ua
- 2 Оформлюйте передплату
- 3 Щомісяця гарантовано отримуйте
ваші фахові журнали

Заощадьте до **10%**,
передплативши журнали
до кінця року

